

[Alfred Jørgensen.]

tede ved den hidtidige skolelovgivning i landsdelen, med dens tvang og utålsomhed og preusserdisciplin. Nu skulle der vises frisind og tålsomhed i skolen, og nu skulle der ydes ret til begge sider. Medens der før genforeningen kun havde været tyske offentlige skoler i landsdelen og ikke bestod nogen mulighed for oprettelse af danske privatskoler, blev der nu ved indførelsen af dansk skolelovgivning givet mulighed for, med lige rettigheder for danske og tyske, at oprette private skoler med offentlige tilskud, og der blev i alle købstæder, flækker, stationsbyer og landssogne oprettet kommuneskoler, dansksprogede eller tysksprogede eller begge dele, alt efter befolkningens ønske.

Nu er hertil at sige, at forudsætningen for de tysksprogede kommuneskoler ved siden af de danske måtte være for det første, at landsdelen virkelig var tvesproget, og for det andet, at de kredse, der samlede sig om de tysksprogede skoler, var loyale danske statsborgere, der ved valget af skole fortrinsvis lod sig lede af sproglige hensyn. Ingen af disse forudsætninger var imidlertid tilstede. Til de tysksprogede kommuneskoler i de fire købstæder knyttedes der mellem- og realklasser, og i 1928 oprettedes et privat tysk gymnasium i Aabenraa. I disse skoler undervistes der på dansk i fagene dansk og Danmarks og Nordens historie, i de øvrige fag var undervisnings-sproget tysk. Forøvrigt var eksamenskravene som ved tilsvarende danske eksaminer, uden at de tyske eksaminer dog havde de samme retsvirkninger, idet de kun gav ret til videregående studier ved de højere læreanstalter og ikke kvalificerede til ansættelse i statens tjeneste.

Skal jeg nu i tilknytning til denne oversigt give en vurdering af mindretallets skoler, herunder også eksamensskolerne, siden 1920, så vil jeg sige, at med hensyn til kundskabsmeddelelsen — og det er på det punkt, jeg har haft en vis føling med disse skoler — har der næppe været meget at anke over. Med hensyn til at indtage en loyal holdning overfor herbergsstaten har en del af de lærerkræfter, der har været knyttet til mindretallets skoler, ikke fulgt en lige linie; deres holdning har derimod været stærkt svingende.

Ved vurderingen af disse forhold vil det være naturligt at inddele tiden efter genforeningen i 4 perioder. Den første periode strækker sig fra 1920 til 1933 og er præget af fordragelighed og samarbejde de to nationaliteter imellem, en fordragelighed, der også præger forholdet mellem deres skoler og gør, at man med særlig glæde ser tilbage på denne periode. Den næste periode går fra 1933 til 1940. I denne periode skabte den ufordragelighed, der fulgte med nazismens fremtrængen, og den følelse af det uafvendelige, der ville komme, en spænding, som også hobede sig op indenfor skolen og allerede dengang gjorde det klart, at mindretallets skoleordning måtte tages op til revision. Den tredje periode går fra 1940 til 1945, og i denne er det bajonetterne og ikke loven, der fastsætter grænserne for mindretallets rettigheder på skolevæsenets område.

På grund af denne holdning fra mindretallets side måtte dets skolevæsen bryde sammen i 1945, da grundlaget for de sidste 12 års pågående politik faldt bort. Samtlige tyske skoler lukkedes, for at den nødvendige revision af de benyttede tyske lærebøger kunne finde sted; de tyske skolers ret til at afholde eksaminer faldt bort; de tyske kommuneskoler ophævedes ved lov, og dette skete efter den sønderjyske befolknings ønske, idet mindretallets skoler nu ikke længere var blot tysksprogede skoler efter lovens forudsætninger, men som tysk aktiverede skoler var gjort til instrumenter for en politik, der var dansk ånd og tankegang fremmed. Jeg tror, at jeg tør sige, at den opfattelse nu har flertal i den sønderjyske befolkning, at de mål, som et nationalt mindretal tilstræber gennem opdragelsen i skolerne, snarere bør fremmes gennem den private end gennem den offentlige skole.

I 1945 oplevede vi, at mange hjemmetyske forældre bragte deres børn til de danske skoler, vel især til de private eksamensskoler, og nu ved jeg meget vel, at det kan forklares ud fra den tvangssituation, man befandt sig i ved de tyske skolers lukning, men når disse forbindelser, der dengang blev knyttet med tyske hjem, nu i samme omfang er opretholdt gennem 10 år, og længe efter at tyske skoler er kommet i gang igen, så er det mig et bevis for, hvor stor værdi disse hjem tillægger det at give